

ENDERUN VE SANAT EĞİTİMİ

Muhammet Mustafa ÜNLÜ*

Öz: Üstün zekâlı bireylerin yetiştirilmesini amaçlayan düşünceler geçmişten günümüze hep olagelmıştır. Belirli iddialarla Eflatun'un 'Devlet'i bunun ilk örneğidir. Osmanlılar, bu düşüncenin en iyi sistemini oluşturmuştur. Araştırmada üstün zekâlı bireylerin yetiştirildiği Enderun Mektebi'nin eğitim anlayışı irdelenmiştir. Bu bağlamda sanat eğitimine katkısı araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enderun, Sanat, Sanat Eğitimi.

ENDERUN AND ART EDUCATION

Abstract: Thoughts aimed at the cultivation of gifted individuals have always been from the past to nowadays. With certain claims, Eflatun's 'State' is the first example of this. The Ottomans created the best system of this thinker in his time. Educational mentality of Enderun Mektebi, where gifted individuals were trained, was examined. In this context, contribution to art education has been investigated

Key Words: Enderun, Art, Art Education

I. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitim, en geniş anlamında insan yetilerinin olanaklar ölçüsünde geliştirilmesi anlamına gelir. Buna göre insan, tüm yetileri bakımından bir eğitim süreci içinde bulunur. Ancak insan ne yalnız bir beden, ne yalnız bir akıl ne de yalnız bir istem varlığıdır (Tunalı 2011: 216).

Osmanlı eğitim politikasının şekillenmesinde en etkili faktör, şüphesiz Anadolu Selçuklu Devleti'nin eğitim kurumları ve bu kurumların geliştirdikleri kültürdür. Osmanlı'nın kuruluşuna kaynaklık eden eğitilmiş insan kaynaklarının Anadolu Selçuklu Devleti medreselerinin türünü olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu insan kaynakları bir yandan besledikleri eğitim felsefesine uygun devlet yapılanmalarını geliştirirken, diğer yandan Anadolu Selçuklu medreselerini örnek alarak imparatorluk coğrafyasında yeni medreseler kurdular. Selçuklular ve diğer

Geliş tarihi: 24. 10. 2017

Kabul tarihi: 18. 12. 2017

*Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı.

Anadolu Beylikleri Dönemi'nden kalan medreseler Osmanlı Döneminde de varlıklarını sürdürmeye devam ettiler (Büyükbaş 2013: 206).

İlk Osmanlı medreseleri deyince Osmanlı Devleti'nin ilk medresesi olan İznik'teki Orhan Gazi Medresesi'nden Sultan Murad II. Dönemi'nin sonuna kadar kurulmuş olan medreseler kastedilmektedir (Bilge 1984: 5). Saray eğitim kurumu olan Enderun Mektebi ise kendine özgü bir durum arz etmektedir (Gündüz 2013: 52). Saraydaki okullar Enderun Mektebi, Şehzadegân Mektebi ve Meşkhane'dir (Akyüz 1994: 78).

Bilindiği gibi Enderun Mektebi'nde dönemin koşulları içerisinde en seçkin eğitimciler tarafından ileri bir programla yetiştirilen öğrenciler arasından üst düzey yöneticiler ve bilim insanları çıkmıştır (Akkutay 1984: 29). Bu nedenle üstün zekâya ve niteliklere sahip çocukları alıp yetiştirdiği için Enderun, özel bir eğitim kurumu niteliğindedir (Akyüz 1994: 79).

Bu bağlamda Enderun Mektebi'nin oluşum süresi içerisindeki eğitim felsefesi ve Enderun anlayışının bizdeki kalıntıları irdelenmiştir. Makale, günümüz sanat eğitimine ışık tutması açısından önem arz etmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

• Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nin sanat eğitime yaptığı katkılar nelerdir?

1.3. Alt Problemler

• Enderun Mektebi'nin ortaya çıkışına etki eden etmenler nelerdir?

• Enderun Mektebi'nin sanat eğitimi anlayışı var mıdır?

II. ENDERUN MEKTEBİ'NİN KURULUŞU VE BÖLÜMLERİ

Enderun mektebinin kuruluşunda kurumsal dayanakları olarak görülebilecek tek kaynak Eflatun'un Devlet adlı eserinde ileri sürdüğü görüşler olabilir (Enç 1979: 291). Bu nedenle Eflatun'un devlet adamı yetiştirmek için önerdiği eğitim sistemini Enderun Mektebi ile ilk defa hayata geçiren Osmanlılar olmuştur, denilebilir. Böylece sistemli olarak üstün yeteneklilerin eğitim kurumu dünyada ilk Osmanlı'da gerçekleştirilmiştir. Yıldırım Beyazıt Dönemi'nden II. Murat Dönemi'ne kadar öncelikle şehzadelerin eğitim gördüğü Enderun okullarını, Fatih Sultan

Mehmet geliştirip yeniden örgütlemiştir. Enderun'a alınan üstün yetenekli çocuklar, halktan soyutlanarak terfi sistemini esas alan bir eğitime tabi tutulur, bu çocuklar eğitimlerini öncelikle taşrada yaparlardı (Özenç/Gül Özenç 2013: 14).

Acemi oğlanlar, Enderun Mektebi'ne hazırlanan talebe konumundadır (Ergin 1977: 12). Seçilen acemi oğlanlar, önce Türk âdet ve ananelerini öğrenmeleri amacıyla Anadolu'daki Türk ailelerinin yanına gönderilirdi. Bir müddet sonra tekrar toplanan acemi oğlanlar, sıkı bir eğitimden geçirilirdi. Buralardan Enderun Mektebi'ne alınan gençlere iç oğlanlar denirdi. İç oğlanlar Enderun'a hazırlık olarak düşünülen saray mektepleri olan; Galata Sarayı, Edirne Sarayı, İbrahim Paşa Sarayı ve İskender Çelebi Sarayı'na alınarak eğitime tabi tutulurdu (Akkutay 1984: 71). Buradan ise çok titiz bir eğitim ve seçimle Enderun-i Hümayun'a alınan öğrenciler (iç oğlanlar) burada yetenekleri ve başarıları doğrultusunda farklı odalara dağıtılırlardı (Arı 2004: 20).

Padişah Fatih Sultan Mehmet zamanında Enderun Mektebi sadece Hristiyan ailelerin yetenekli çocuklarını eğiten bir devşirme mektebi olma özelliğinden kurtulmuş, aynı zamanda devletin gelişmesi için ihtiyaç duyulan üstün nitelikli yönetici eğitimine de yönelmiştir. Bu okulda fiziki görünüş ve zekâ özellikleri gibi belirli ölçütler dikkate alınarak devşirme çocuklar arasından seçilen adaylar özel programlarla ve seçkin öğretmenlerle becerilerine göre aşamalı bir eğitim almaktaydı. Osmanlı sarayının dışı kapalı iç bölümünde yer alan bu Saray Okulu, imparatorluğun sınırlarının genişlemesinde ve yüzyıllarca varlığını sürdürmesinde çok etkili olmuştur. Üstün vasıflı yöneticiler yetiştirmesinin yanı sıra *Yeniçeri* olarak adlandırılan askeri teşkilata da asker yetiştiren okul, bu özellikleri ile üst düzey bir meslek okuludur. Bu okula seçilen öğrencilerin bilgi, beceri ve yeterlilikleri ile uygulanan eğitim programlarının başarısı ileri ve üstün bir medeniyet anlayışının göstergesidir (Ödemiş 2014: 67).

Enderun Mekteplerini, Osmanlı İmparatorluğu'nun, dönemine göre en iyi eğitim kurumları arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Enderun Okulu'na Osmanlı Devleti'nin orduları tarafından fethedilen çeşitli ülkelerden her alanda üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli olduğu yetkililerce belirlenen çocuklar ve gençler aday öğrenci olarak alınmıştır. Aday öğrenciler okulda seçkin öğretmenler tarafından ciddi bir incele-

meye tabi tutulmuşlardır. Bu öğrenciler, yetenekli, istekli, ilgili ve başarılı oldukları yönde en üst düzeyde gelişmelerini sağlayacak özel bir eğitim almışlardır (Çağlar 2004: 320).

Enderunlar Osmanlı'nın çok dilli, çok dinli, çok milletli bir imparatorluk olmasının gereği olarak, bu farklı unsurları bir arada yaşatabilecek ortak tutum değer ve bugünün tanımı ile davranış geliştirme çabalarının önemli bir göstergesidir. Devlet, bu kurumlar vasıtasıyla bir yandan çok kültürlü, farklı din, dil ve milletleri eğitim yoluyla asgari müştereklerde birleştirme çabası içinde, öte yandan tebaası arasında ayırım gözetmeksizin etkili bir eğitim imkânı vererek, devletin en üst organlarında görev almasını sağlamaktadır (Büyükbaş 2013: 209).

Enderun Mektebi hiyerarşik bir şekilde düzenlenmiş ana altı odadan oluşmaktadır. Tam manasıyla bir ihtisas okulu niteliğindedir. Bu eğitim kademeleri şunlardır: *Büyük ve Küçük Oda, Doğançı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Koğuşu, Hazine Odası ve Has Oda* (Akkutay 2004: 89).

Büyük ve Küçük Odalar hazırlık sınıfı mahiyetindedir. Doğançı Koğuşu av hayvanlarının bakımının yapıldığı oda, Seferli Koğuşu ise savaşıların bulunduğu koğuştur. Bu koğuş daha sonra sanat okulu hâline gelmiştir. Kiler Koğuşu ise gıdayla ilgili bölümdür. Hazine Odası ise hazinenin ve padişahın kıymetli nesnelere bakıldığı bölümdür. Has Oda en kıdemli ve en marifetli kişilerin bulunduğu bölümdür. Ayrıca, Enderun'da, beden eğitimi, saray işlerinin fiili olarak öğretimi, yeteneklerine uygun bir sanatta uzmanlaştırmak ve İslami bilgilerinin artırmak gibi dört konu üzerinde de ağırlıklı olarak eğitim verilmektedir (Özyiğit 2011: 154).

III. ENDERUN VE SANAT

Enderun Mektebi'ni, Osmanlı Devleti'nin sarayda, yönetimde, ordu ve bürokraside ihtiyaç duyduğu kadrolar için oluşturulmuş bir insan havuzu olarak düşünebiliriz. Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahip olan ve II. Murat (1421–1451) Dönemi'nde kurulan Enderun Mektebi, gerçek kimliğine Fatih Sultan Mehmet (1451–1481) Dönemi'nde kavuşur. 1909'a kadar eğitim vermeye devam eden Enderun Mektebi, Osmanlı Devleti'ne çok sayıda sadrazam, vezir, yüksek rütbeli asker, hattat, şair, müzisyen, ressam ve minyatür ustası yetiştirmiştir (Özyiğit 2011: 154).

Enderun Mektebi'nin eğitim vermeye başladığı zamana kadar hiçbir eğitim kurumu kuramsal öğrenime, beden eğitimine, müziğe ve

el becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara programlarında dengeli olarak yer vermemiştir Bu okullarda; çeşitli hünere, sanatsal faaliyetlere yer verilmiş, idarî, siyasî ve askerî bilgiler uygulamalı olarak öğretilmekte, öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda bireysel eğitime de gereği kadar düzenli ve sistemli bir tarzda yer verilmiştir (Oğuz 2008: 87).

Enderun'dan bir hayli idare adamları çıktığı gibi tefsir ve hadis bilginleri, âlimler, mütercimler, hattatlar, musikişinaslar da çıkmıştır. Tarihi çok iyi bilen ve Enderun'u eski durumundan çok daha ileri bir eğitim kurumu olarak örgütleyen Fatih'in, Siyasetname ve Nizamiye Medreselerinden ve Nizam'ül Mülk'ün *Siyasetname* adlı eserinden haberinin olmaması düşünülemez. Bununla beraber Enderun'u Nizamiye Medreseleri türünden bir kurum olarak düşünmek doğru olmaz. Amaçları, örgütü, programları açısından tamamen kendine özgü bir kurum sayılmalıdır. Çünkü Enderun Mektebi'nde sadece devletin sivil ve askerlik hizmetlerine insan yetiştirmekle kalınmamış, çeşitli bilim ve sanat dallarında da uzman kişiler yetiştirilmiştir (Enç 2004: 43).

Üst düzey devlet adamı yetiştirmek için oluşturulan okul, devşirme sistemi ile ayakta durmaktadır. Kendi içerisinde son derece detaylı ve disiplinli bir seçme, eleme ve yükseltme sistemine sahip Enderun Mektebi, dünya eğitim tarihine Türklerin bir katkısı olarak gösterilmektedir. Devşirme, sıkı kayıtlarla ve gönüllüce yapılan ve ailelerce bir imtiyaz olarak algılanan bir sistemdir. Yaşları 8-20 arası değişen fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerine bilhassa dikkat edilerek yapılan devşirme sonrasında İstanbul'a getirilenler 3-5 sene Müslüman bir aile yanında kaldıktan sonra sınav sonrasında Enderun'a alınır ve burada sıkı bir eğitimden geçirilir. Bu eğitim hem davranış ve duyuş nitelikleri hem de entelektüel yönleri bakımından üst düzey bir süreçtir (Gündüz, 2013: 53).

Öğrenciler saray içerisinde günlük yaşamlarını sürdürürken mesleki eğitim almaktaydılar. Okulun eğitim programında o günün şartları bünyesinde ve eğitim anlayışı doğrultusunda uygulama ve el becerilerine çok daha fazla ağırlık verilmesi dikkat çekiciydi (Ödemiş, 2014: 68). Enderun'a alınan öğrencilerin kiler, hazine ve benzeri saray hizmetlerinde çalıştırılmaları, ayrıca bahçıvanlık, inşaat, dokumacılık, oymacılık gibi sarayla ilgili sanat atölyelerinde bu becerilerden birini öğrenmeleri zorunluluğu vardı (Enç 1979: 291).

Öğrencilere yönetim, liderlik, askerlik, kumandanlık, saray hizmetleri ile güzel sanatlardan resim, müzik ve edebiyat gibi çeşitli sanat dallarında eğitim verilmiş, bu alanlarda öğrencilerin en iyi şekilde yetiştirilmelerine özen gösterilmiştir. Buna ek olarak çeşitli dersler ve el becerileri ile zenginleştirilmiş eğitim programları uygulanmıştır (Çağlar 2004: 321). *Türkçe, Arapça, Farsça, Kur'an, Tefsir, İslâm Hukuku* gibi bilgilerin yanı sıra, onlarla eşit oranda *beden eğitimi ve askerlik becerileri ile meslek öğrenimi ve el becerilerine* yer verilirdi. Bunlardan başka *mûsikî, tezhip, güzel yazı* gibi güzel sanatların da önemi büyüktü (Keskin 2009: 148).

Saray düzeni içinde ve devletin dış hizmetlerinde ilerleyip yükselebilmek büyük ölçüde kabiliyetlere dayalıdır. Bu sebeple öğretimin başından sonuna kadar ilgiye, kabiliyetlere ve bireysel farklılıklara öncelik tanınmıştır. Hazırlık okullarındaki öğrenciler, yetenekleri doğrultusunda dil ve edebiyat, çeşitli el sanatları, hattatlık vs. gibi alanlardan birinde gelişip yetişme imkânı bulmuşlardır. Daha ileri düzeyde eğitim göremeyecekleri anlaşılınca, bu aşamanın sonunda Yeniçeri Ocağı ile ordunun çeşitli hizmetlerine aktarılırlar veya sarayın ihtiyacını karşılamak için kurulmuş çeşitli atölye ve imalâthanelerde çalışma imkânı bulurlardı. İleri aşamada eğitim gören öğrenciler ise kabiliyetlerine uygun çeşitli öğrenim kademelerinden birine yerleştirilirdi. Türkçe okuma yazma, Arapça Kur'an ve din dersleri bütün öğrencilerin ortak olarak öğrenimini görme zorunda olduğu derslerdir. Ayrıca, Arapça dil ve grameri, Farsça ve Fars edebiyatı, fıkıh, tefsir, Türk edebiyatı vb. gibi konular da üst öğrenim aşamasındaki öğrencilere verilen dersler arasındaydı (Akkutay 2004: 87).

Bütün program boyunca el becerilerine ve sanat öğrenimine verilen önem ve öncelik bugün bile üzerinde dikkatle durulması gereken bir nitelik. Millî Eğitimde Batılılaşma hareketinin sonucu olarak kurulan ve kökleşen Fransız Modeli programlarında el becerilerine çok az yer verilmesi, meslekî ve teknik öğretimin genel eğitimden ayrışmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu ayrışma, Enderun'la uygulamaya dayanan eğitim modelinin unutulmasına yol açmıştır. Oysaki mesleki liselerle diğer liselerin bir kümenin ortak elemanları olarak el becerilerine ve sanata yönelik konularda ortak eğitim görmeleri toplumumuzda her iş kolunda uzman kişilerin yetişmesine zemin hazırlayacaktır.

Bir yüksek öğretim kurumuna hazırlık yapan liselerde öğrenci mevcudu kabarıken, teknik ve mesleki eğitim veren okullar öğrenci

bulmakta zorluk çekmektedir. Bugün mesleki ve teknik okullar ya yoksul ya da lise öğrenimi yapmaya elverişli yetenekli bulunmayan öğrencilerin gönderileceği okullarmış gibi bir hava yaratılmıştır. Oysaki eğitim geleneğimizde “*Sanat altın bileziktir.*” inancı ile hiçbir ekonomik ihtiyacı olmamasına rağmen şehzadelere bile bir sanat dalında yeterlik kazandırılma ihtiyacı duyulmuştur. (Enç 2004: 72-73).

Seferli Koğuşu derece itibarıyla Enderun’un Büyük ve Küçük Odalarıyla Doğancı Koğuşu’ndan yüksektir. Bu koğuşa savaşılar manasında *Seferli* denilmiştir. Daha sonraları bu koğuş bir sanat mektebi hâline getirilmiştir. Musikişinaslar, hanendeler, kemankeşler, pehlivanlar, berberler, hamamcılar, tellâklar yetiştirilmiştir. Ayrıca, Seferli Odası’nda âlim, şair ve musikide başarılı çok sayıda kimse yetişmiştir (Uzunçarşılı 1945: 315).

Seferli Odası’na bağlı olan ve yapıları da bu odaya bitişik bulunan “mehterhane ve meşkhane”de kapsamlı ve etkili sivil ve askerî müzik öğretimi yapılırdı. Ezan okumak, Kur’an okumak, mevlid, ilahi ve tekbir gibi İslam gelenekleri arasına giren ve belli bir takım makamlara uyularak okunması gereken hususları etkili ve yeterli olarak öğreniminde icra edebilmek için müzikten geniş ölçüde yararlanılırdı. Üzerinde durulması gereken farklılıklardan bir başkası da el sanatları konusudur. İslami geleneklerde imamlık, müezzinlik, vaizlik ve hatiplik geçim sağlayacak meslekler biçiminde oluşmamıştır. Böylece Hristiyanlığın tersine bir ruhban sınıfının gelişmesi istenmemiştir. Bu görevleri kendini yeterli bulan herhangi bir inanç sahibi yerine getirebilmektedir. Bu yüzden camilerde imamlık ya da müezzinlik yapanlar genellikle geçimlerini başka bir iş veya sanat yoluyla sağlardı. Gelenekler ve durum böyle olunca öncelikle din görevlilerini yetiştiren medreselerin programında da “el sanatlarına” Enderun’da olduğu gibi yeterince yer ve önem verilmesi gerekirdi. Hâlbuki gelişim bu yönde olmamıştır. Enderun’da yetişen geleceğin hükümdarı, veziri, sadrazamı vb, belki bir gün görevlerinden alındıkları zaman geçimlerini sağlayabilmeleri için herhangi bir meslek dalında kendilerine gerekli eğitim verilirdi ve bu eğitimi almak zorunluydu (Enç 2004: 80).

Enderun Mektebi’nde sanat konularına da özel ağırlık verilmiş, İran, Özbekistan ve Batı’dan getirilen sanatçılar burada öğretmenlik yapmışlardır. Kitap resimleme, sayfa tasarımı konularındaki çalışmalara bu okulda özel önem verilmiştir. Kanuni Dönemi’nin ünlü minyatür

sanatçısı Matrakçı Nasuh da Enderun'da yetişen sanatçılardan biridir (Çaydere 2015: 347).

Enderun'un en belirgin işlevlerinden biri de Türk-İslam sanatına yapmış olduğu katkılardır. Mimari, ebru, ciltçilik, nakkaşlık, oymacılık, resim, tezhip, hat, minyatür, musiki Enderun'da eğitimi verilen başlıca sanat dallarıdır. Mimar Sinan, Matrakçı Nasuh, Karahisarî, Kara Memi, Levnî, Benli Hasan Ağa, Kantemir, Mustafa Çavuş, Numan Ağa, Delalazade, Tanburî Osman Bey, Şakir Ağa, Enderunî Ali Bey bu sanatçıların en ünlülerinden bazılarıdır. Enderun'un işlevini yitirmesinden sonra 19. yüzyılda bu boşluğu doldurmak için Devlet "Sanayi-i Nefise Mektebi"ni açacaktır (Kömür 2010: 87).

IV. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Her dönemin kendine has örf, âdet, gelenek, görenek ve dinî inançlarının oluşturduğu maddi ve manevi varlıkların bütünü medeniyet (uygarlık) olarak adlandırıyoruz.

Bugün üzerinde yaşadığımız topraklarda varlığını sürdüren köklü medeniyetimiz, kadim milletimizden ve bu topraklarda yaşayan diğer kavimlerden özümşenerek gelmiştir. Bu birikimde özellikle Selçukluların ve Osmanlıların katkıları hepsinden baskın ve daha etkin durumdadır. Konuyla ilgili olarak Mehmet Fuad Köprülü;

“Anadolu'ya gelip yerleşen Türkler, bir taraftan kendi kavmi harşlarını ve onunla beraber İslam medeniyetinin çok kuvvetli unsurlarını bu yeni sahaya getirmişlerdi. Burada eski mahalli medeniyet unsurlarıyla, Yunan-Roma ve Bizans medeniyetlerinin kalıntılarına tesadüf ettiler; lâkin bu gibi birtakım İslam dışı tesirlere rağmen, Anadolu Selçuklularının medeniyeti, çerçevesinde hiçbir suretle dışarı çıkamadı. Hakikatte, Yavaş yavaş Türkleşen o eski Anadolu şehirlerinde, Türkler, eski Bizans veya Ermeni sanat eserlerine rast geldikleri gibi, Hristiyanlarla yan yana yaşamak suretiyle aralarında âdeta bir nevi ananeler mübadelesi de vücuda gelmiştir.” (Köprülü 2014: 275-276)

görüşlerini dile getirmiştir. Bu görüşlerden hareket ederek hiçbir medeniyetin safarı olmadığını söyleyebiliriz.

İslam Medeniyetinin özü, insanın yeryüzüne intikaliyle başlamıştır. Geçmiş dönemlerde bu özün oluşmasına katkı sunan çok sayıda medeniyet vardır. Medeniyetlerin oluşmasında ve gelişmesinde ilim

adamlarının ve düşünürlerin katkısı en üst düzeydedir. Türk-İslam medeniyetine hizmet edenlerin içinde Farabî, İbn-i Sina, Ebu Reyhan, Gazzalî, İbn-i Heysen, İbn-i Arabî, Yunus Emre, Mevlânâ gibi daha birçok düşünür ve âlimleri sayabiliriz.

Bunun sonucu olarak insanın tekâmülünü sağlayacak eğitim düsturlarının Kur'an, sünnet, hikmet ekseninde yer aldığı tespiti yapılarak İslam Medeniyetinin içerisinde bilimde, felsefede, sanatta, kültürde vb. dallarda kendini gösteren Osmanlı Devleti gibi büyük bir medeni devletin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bütün bu oluşumların temelinde Enderun Mektebi'nde bireylerin fiziksel, zihinsel ve duyuşsal özelliklerini dikkatle ele alarak uygulanan eğitim sistemi yatmaktadır.

Enderun Mektebi, tamamen farklı metotlara ve hedeflere dayanan medrese ile karşılaştırıldığında birinci kurumun hedefine ulaşma açısından daha şanslı ve başarılı olduğu görülür. Medrese eğitimi, ilmiyeye mensup ailelerin çocuklarına tanınan imtiyazlar ve himayelerle içeriden zayıflarken Enderun Mektebi ise sıkı bir disipline dayanan eğitim sistemi ile başarıyı yükseltmeyi amaçlamıştır. Kimseye bir ayrıcalığın tanınmadığı Klasik Dönem'de bu kurum İmparatorluğun en başarılı eğitim müesseseleri arasında yerini almıştır (İpşirli 1995: 187).

Osmanlı'nın Cihan İmparatorluğu olmasındaki etkenlerden biri de dünyanın dört bir yanından astronomlardan matematikçilere, tıpçılardan sanatçılara, eğitimcilerden filozoflara kadar vb. birçok âlimi ülkeye davet etmesi, barındırması ve onlardan yararlanmasıdır.

Osmanlı'da saray; sanatın, maddi ve manevi olarak beslediği en büyük kaynaktır. Bunu hem kurumsal olarak, hem de bireysel olarak üretilen yapıtların ışığında rahatlıkla söylemek mümkün. Osmanlı Sarayı, sadece yetişmiş bir sanatçı ya da mimar topluluğu üzerinden sanatsal üretimi sürdürmemiş, kurduğu okullarda yetişen nitelikli ve sanatçı kimliğine sahip erkândan da azami şekilde faydalanmıştır (Özyiğit 2011: 153).

Sonuç olarak Osmanlı öncesi dönemlerin ve Osmanlıların çok başarılı bir şekilde üstün zekâlı bireylere uyguladığı eğitim anlayışı bize ufuk açacak niteliktedir. Geçmişteki bütün medeniyetlerin insan için uyguladıkları eğitim felsefeleri dikkatle ele alınmalıdır. Kendi döneminin en mükemmel eğitim anlayışına sahip Enderun Mektebi'nde ustacı olarak ilişkisi içerisinde din, ahlâk, felsefe, sanat, tıp, matematik, astronomi, fizik, simya, kimya, coğrafya, askerlik, siyaset vb. alanlarda ki-

şinin beceri ve kabiliyetleri dikkate alınarak eğitim verilmektedir. Bunun sonucunda nitelikli, dallarında uzman bireylerin yetiştiği ve devlet hizmetinde önemli görevlere getirildiği bilinmektedir.

KAYNAKÇA

- AKKUTAY, Ü. (2004); *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı "I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi"*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984); Enderun Mektebi, Gazi Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- AKYÜZ, Y. (1994); *Türk Eğitim Tarihi, Kültür Koleji Yayınları, İstanbul.*
- ARI, B. (2004); *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı "I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi"*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- BİLGE, M. (1984); *İlk Osmanlı Medreseleri, İÜEF. Yayınları, İstanbul.*
- BÜYÜKBAŞ, N.(2013); *Osmanlı İnsan Yetiştirme Düzeni ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Etkileri, (199-228). <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/005-Nihat-Buyukbas.pdf>.*
- ÇAĞLAR, D. (2004); *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı "I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi"*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ÇAYDERE, O. (2015); *Grafik Tasarım Programlarına İlişkin Öğretim Elemanları ve Öğrenci Görüşleri, İletişim ve Kuram Dergisi, S.40, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Süreli Elektronik Dergisi, E-ISSN: 2147-4524, (344-376). <http://www.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/busayi/19.pdf>.*
- ENÇ, M. (1979); *Üstün Beyin Gücü, AÜEF. Yayınları, Ankara.*
- (2004); *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler KitabıI. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi "Enderun"*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ERGIN, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi, Eser Matbaası, İstanbul.*
- KESKİN, M. (2009); *Enderun Saray Okulu'nda Has Oda Teşkilatının Önemi, Uygulanan Eğitim Yönetimi ve Stratejileri. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (240281).<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster>*
- KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad; (2014); *Türk Edebiyatı Tarihi, Alfa Ya. İstanbul.*
- KÖMÜR, E. (2010); *Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri.Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (304087). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster>*
- ÖĞÜZ, M. (2008); *Osmanlı Devleti'nin Yükselme Döneminde Enderun Okulu'nun Yeri ve Önemi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (220450).<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster>*
- ÖDEMİŞ, İ. S. (2014); *Enderun Mektebi ve Demokratik Eğitim Modeli Perspektifinden Mesleki Eğitim: Teorik Bir Çözümleme. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching, Cilt: 3 Sayı: 3, Makale No: 06 ISSN:2146-9199,(65-75). www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/06_odemis.pdf.*
- ÖZENÇ, M. / E. Gül ÖZENÇ (2013); *Türkiye'de Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Yapılan Lisans Eğitim Tezlerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi, (13-28).<http://www.tsadergisi.org/DergiArama.aspx?Turu=True&Kelime=Emine%20Gül%20ÖZENÇ>.*
- TUNALI, İ. (2011); *Estetik Beğeni. (2. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.*
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1945); *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.*